

**ПОДАТКОВІ СЛУЖБИ ТА УСТАНОВИ РАЙХСКОМІСАРІАТУ
«УКРАЇНА» В СИСТЕМІ ОКУПАЦІЙНОГО АПАРАТУ ВЛАДИ:
ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ТА ВІДОМЧА КОМПЕТЕНЦІЯ
(1941 – 1944 рр.)**

Використавши широке коло архівних документів та проаналізувавши спеціальну історичну літературу, автор публікації визначає службові організаційно-правові аспекти функціонування німецької окупаційної адміністрації Райхскомісаріату «Україна» у сфері налагодження системи податкового тиску, спрямовану на українське суспільство.

Автор публікації встановлює, що основним структурним підрозділом адміністрації РКУ, відповідальним за організацію податкової системи та методів і засобів збору податкових платежів, стали фінансові відділи районних і міських управ, а також сільські управи. Саме на них і поклалися завдання щодо стягнення податків і зборів із місцевого населення та виробників. Без створення цих владних інституцій цивільна адміністрація РКУ не могла забезпечити виконання завдань окупаційної влади у сфері податкової політики.

Ключові слова: *податки, збори, окупаційна адміністрація, окупаційна політика, фінансові відділи, місцеві органи влади, управи, місцеве населення, Райхскомісаріат «Україна», гебітскомісаріат.*

Друга світова війна та гітлерівська кількарічна окупація України перетворили місцевий соціум на суб'єкт нещадної економічної експлуатації та соціального експериментаторства. Масштабне обезлюднення завойованого територіального простору, руйнація усталених соціальних та етнічних структур, підготовка території країни до статусу «життєвого простору» для німецького («арійського») народу – у порівнянні з цими жахіттями навіть політика радянського режиму щодо українського суспільства у 20-30-х рр. ХХ ст. виглядала менш злочинною, хоч і не переставала бути такою за своєю сутністю.

Одним із засобів реалізації мети окупації України стала податкова політика, запроваджена під неусипним контролем керівництва Третього Райху та здійснювана цивільною адміністрацією РКУ. Будь-яка мета державного управління передбачає наявність системи органів та установ, які своїми нормативними приписами і директивними установками здатні досягти запланованого результату, вийти на певний виконавчий рубіж. Звісно, що така ж система органів та установ функціонувала і в РКУ. Тому актуальність теми дослідження, на наш погляд, не викликає заперечень.

Відповідно до зазначеного метою публікації є аналіз основних засад окупаційної адміністрації РКУ в податковій політиці; завданнями – визначення організаційної структури, відомчої компетенції тих установ і служб окупаційної адміністрації РКУ, які реалізовували фіскальний тиск на українське суспільство.

Заявлена проблема вивчена лише частково. У комплексному та системному вимірах вона так і не знайшла свого відображення в історіографії, хоч окремі публікації з цього приводу таки відомі. Це праці О. Перехреста [7], Н. Глушенок [3], О. Гончаренка [1; 2], В. Орлика та Л. Маренець [6], автора даної публікації [4; 5]. Але оскільки праці цих дослідників мають інший центральний предмет дослідження, то питання організації податкової системи на завойованих гітлерівцями теренах України розглядаються лише контекстуально до інших, не менш важливих, сторінок окупаційного минулого.

Інституційно оформлена упродовж кінця літа – початку осені 1941 р. німецька окупаційна адміністрація РКУ на регіональному та місцевому управлінському рівнях репрезентувалася генеральними комісаріатами та гебітскомісаріатами. Ці німецькі владні

інституції проіснували в такому вигляді, майже без суттєвих змін, увесь період окупації. До організаційної структури фінансового відділу, який входив до структури головного політичного управління РКУ, входили підвідділи: монополій, податків із власності та обігу, зборів і податків зі споживання [8, арк. 13]. На рівні генеральних комісаріатів створювалася приблизно та ж структура – у їх складі функціонував головний фінансовий відділ. До нього входили окреме фінансове управління та бюджетно-касовий відділ [9, арк. 13]. На рівні гебітскомісаріатів фінансовий підвідділ входив до політичного відділу [8, арк. 14, 15]. В усьому іншому їх службова компетенція була однаковою.

У подібному ключі здійснювалися управлінські підходи й при створенні органів місцевого управління – районних і міських управ, в організаційній структурі яких формувалися фінансові відділи. Лише у структурі сільських управ ці відділи були відсутні. Але, не зважаючи на різну організаційну структуру фінансових відділів органів місцевого управління, до їх складу обов'язково входив підрозділ, працівники якого і здійснювали заходи у сфері оподаткування місцевого соціуму. Вони могли мати різну назву, але від цього їх сутність і службові компетенції не змінювалися – ці структури відповідали за організацію збору податків та зборів.

Водночас, не зважаючи на існування фінансових відділів в організаційній структурі гебітскомісаріатів, на зовнішньому управлінському рівні було створено додаткову дублюючу систему органів та установ, які фактично виділялися в окрему фінансову структуру з чітко вираженими контрольноревізійними функціями. Мова йде про так звані окружні фінансові управління, службова компетенція яких поширювалася на всю територію гебітскомісаріату, який, як відомо, охоплював декілька колишніх радянських районів.

Таким чином, організація службової взаємодії між фінансовими відділами гебітскомісаріатів і аналогічними структурами районних та міських управ передбачала створення окремої, координуючої ці дії, спеціалізованої установи [10, арк. 12, 15; 11, арк. 56]. Як засвідчують оригінальні архівні документи, яку б офіційну назву ці органи не мали, від цього їхня службова компетенція не змінювалася – вони уповноважувалися німецькою стороною безпосередньо на проведення заходів як у фінансовій, так і в податковій сферах.

До службової компетенції цих допоміжних фінансових установ при гебітскомісаріатах належав і підбір кадрів до однойменних відділів органів місцевого управління. Саме вони рекомендували працівників керівникам органів місцевого управління, які, у свою чергу, направляли дані щодо них на затвердження в гебітскомісаріат. «Згідно відношення Українського фінансового управління при Бердичівському гебітскомісаріаті від 16 червня 1943 р. за № 340 призначити з 1 липня п. Вирвихвоста Федора Іларіоновича на посаду податкового інспектора з оплатою по третій групі. Наказ набуває сили після затвердження п. Гебітскомісаром», зазначалося в наказі № 60 по Андрушівському районному управлінню від 27 липня 1943 р. [12, арк. 61].

Таким чином, для затвердження на посаду, здавалося, рядового працівника фінансового відділу управи знадобився дозвіл гебітскомісара. Це свідчить про важливий напрям роботи, який мав здійснювати податковий інспектор, адже для заміщення посад в інших структурних підрозділах районних управ зазвичай особистий дозвіл гебітскомісаріату був не обов'язковим.

Штатні розписи фінансових відділів залежали, у першу чергу, від кількості покладених на їх працівників службових завдань. Але їх організаційна структура так і не була уніфікована. Навіть у межах однієї генеральної округи не можемо віднайти однаковий за організаційною структурою цього фінансовий відділ. Так, зокрема, генеральний комісар округи «Житомир» визнавав, що штатні розписи підлеглих гебітскомісаріатам районних управ мають суттєві розбіжності. Для проведення уніфікації він наказував утворити у структурі фінансових відділів податкове та бюджетне відділення. Очолював фінансовий відділ завідувач. Для супроводу діловодства в штатному розписі відділу передбачалася

посада машиністки. Інші технічні працівники: візники, прибиральниці тощо – перебували в структурі загального відділу управи. У податковому відділенні працювали старший інспектор, помічник інспектора, страховий інспектор, а в разі необхідності – бухгалтер. У бюджетному відділенні мали працювати головний бухгалтер, бюджетний інспектор, а в разі необхідності – помічник бухгалтера. Скасовувалася посада касира, оскільки на місцях функціонували банківські відділення, через які пропонувалося проводити всі платіжні документи [13, арк. 147].

Як відомо, німецькою окупаційною владою проводилися спроби зменшення чисельності працівників органів місцевого управління. Але, якщо кількість працівників багатьох відділів районних та міських управ таки реально скорочувалася, то ці заходи практично не зачіпали фінансових відділів [14, арк. 30]. Вони продовжували працювати в тому ж складі.

Однією з проблем, яку окупаційна влада так і не спромоглася вирішити, став низький професійний склад фінансових відділів міських та районних управ. А це, у свою чергу, на пряму впливало на якісні показники їх роботи. Так, наприклад, у складі фінансового відділу Вінницької районної управи працювало 13 осіб, із яких лише двоє працівників мали економічну освіту. Усі інші за освітою були вчителями та юристами. П'ятеро із них взагалі не мали фахової освіти [15, арк. 4].

Про значення роботи фінансових відділів свідчить той факт, що, наприклад, у типовій за розмірами й кількістю підконтрольного населення Лазірській районній управі генеральної округи «Київ» для забезпечення функціонування цього структурного підрозділу в 1942 р. виділялося 106 тисяч крб. І це при тому, що на роботу всіх інших відділів управи сумарно направлялося 94100 крб. Для прикладу, – утримання місцевої поліції обходилося в 80600 крб., земельної управи – 151700 крб., усіх сільських управ району – 136900 крб. Мізерний рівень асигнувань виділявся на роботу відділу освіти – 2000 крб., охорони здоров'я – 1800 крб., інспекції заготівель – 2200 крб., промисловій та торгівельній інспекціям – по 1500 крб. [16, арк. 6]. Звісно, що подібні фінансові преференції, які надавалися цим відділам місцевих управ, можна пояснити лише їх значенням у системі збору податкових платежів.

На сільські управи також покладался обов'язок забезпечувати сплату податків. Для цього в окремих управах вводилася посада відповідального за цей напрям роботи. Проте в більшості сільських управ ці обов'язки покладалися на секретаря.

Як засвідчує документація органів місцевого управління, секретарі сільських управ часто просили звільнити їх із займаних посад. «У зв'язку з тим, що с. Яриловичі мають населення 2700 душ і при сільській управі роботи дуже багато, так я сам не в змозі справитись. А в деяких селах нашого району на таку кількість населення дали помічника секретаря, а в Яриловичі не дали. Я відносно цього вже подавав до Вас заяву, але відповіді не отримав. А тому прошу пана голову райуправи звільнити мене з цієї роботи, оскільки вона для мене є непосильною. У подальшому буду працювати на різних сільськогосподарських роботах, як я працював і раніше», – звертався до районного керівництва секретар сільської управи одного із районів Житомирщини в липні 1942 р. [17, арк. 37].

Прохання секретаря цієї управи підтверджуються іншими документальними даними. Дійсно, в частині сільських управ району таки були введені ставки помічника секретаря зі збору податків. Але це стосувалося виключно тих сіл, кількість населення в яких перевищувала 3 тис. осіб. При цьому, якщо заробітна плата секретаря управи встановлювалася на рівні 550 крб., то помічник зі збору податків мав одержувати 400 крб. [17, арк. 27]. А в селах із кількістю населення від 5 до 7 тис. осіб, заробітна плата цих управлінців становила відповідно – 700 і 500 крб. [17, арк. 26]. Водночас заява секретаря сільської управи дала результат. Як свідчить внутрішня документація районної управи із 1 серпня 1942 р., ставка помічника секретаря сільської управи таки була введена. Заробітна плата цього посадовця становила 340 крб. [12, арк. 9].

Розв'язка із введенням окремих посад службовців сільських управ, які відповідали за збір податкових платежів в окремих гебітскомісаріатах генеральної округи «Житомир», настала досить швидко. Так, керівник гебітскомісаріату «Бердичів» своїм розпорядженням заборонив вводити посади службовців, які відповідали за збір податків у селах. Мотивація німецького керівника мала наступний вигляд: «Найкраще доручити секретарям сільських управ наглядати за збором податків. Населенню потрібно пояснити, що платник податку зобов'язаний вчасно вносити кошти. А при невиконанні цього на винних буде накладатися додаткова плата. А у випадках приховування сплати податків на винних буде накладено штраф». «Я не маю нічого проти, щоб у районних та міських управліннях не повністю завантажені службовці слідкували за стягненням податків», – у такому контексті закінчив свою вказівку гебітскомісар [18, арк. 80].

Працівники фінансових відділів проводили перевірки роботи комунальних підприємств, крамниць на предмет вірності нарахування податків. Їх результати засвідчували, що частина місцевих підприємців приховувала податки, невірно оформляла відповідні документи. Так, 29 жовтня 1943 р. було проведено перевірку універсального магазину власника Ріхтера у м. Звягель. Перевірка була проведена за дорученням гебітскомісара. У результаті виявилось, що «На нашу вимогу пред'явити книгу надходжень і продажу товарів із крамниці, такої на місці не виявилось. Ріхтер Надія пояснила, що книга в них зберігається не в крамниці, а в квартирі, і в ній немає записів за останні дні. Так як квартира від магазину знаходиться на далекій відстані, перевірити чи наявна така книга і як в ній провадяться записи не вдалося. В магазині наявні копії квитанцій, за якими приймаються від населення різні товари на комісію, але із них жодних висновків зробити неможливо, оскільки, в квитанціях не зазначається дата виписки, проданий товар чи ні, видані гроші здавцеві товару чи ні. У результаті – ревізори так і не змогли визначити суму обігових коштів, які мали знаходитися в крамниці, а відтак і рівень податку із обігу товарів» [19, арк. 41, 42].

Як відомо, для управлінського апарату РКУ були характерними паралелізм та дублювання службових повноважень. Ці ж явища проявляються і в роботі органів місцевого управління. Тому завдання зі збору податків і зборів, інших платежів податкового характеру покладалися не лише на фінансові, а й на інші відділи районних та міських управ. Так, у Гуляйпільському районі, що на Запоріжчині, питання видачі патентів на право займатися кустарною діяльністю перебувало в компетенції промислового відділу відповідної районної управи. Сільських старост зобов'язали подати до управи списки кустарів, визначити тих із них, хто не був потрібен для роботи в громадському господарстві, назвати працюючих без патенту. Сільським урядовцям наказали відправити до районної управи списки тих кустарів, які працювали поза наданими патентами, для подальшого накладення штрафних санкцій [20, арк. 106].

Під загальним керівництвом фінансових відділів районних та міських управ формувалися місцеві бюджети. Для створення уявлення про надходження, які й ставали основою бюджетних показників, скористаємося складеним на період 1 жовтня 1942 – 1 січня 1943 р. господарським планом Лазірського району, що на Полтавщині. Запланований рівень бюджетних видатків на цей період становив 417145 тис. крб. Прибуткова частина бюджетного плану передбачала три види надходжень: адміністративні, матеріальні та дотації. Адміністративні надходження передбачали отримати від адміністративного збору 12000 крб., штрафів – 20000 крб.

Матеріальні надходження передбачали: базарний збір – 500 крб., прибуток від роботи аптек – 20000 крб., догляд за хворими – 13340 крб., транспорт – 500 крб., прибутки від комунальних підприємств – 1000 крб., інші надходження – 1500 крб.

Отже, головними джерелами фінансування роботи районної управи визначалися штрафи, прибуток від роботи аптек та адміністративний збір. Але в результаті цієї роботи місцева управа могла зібрати, у кращому випадку, лише 68845 крб., чого явно не вистачало

для фінансування підлеглих їй установ. Тому план передбачав отримання дотації від гебітскомісаріату на суму 348305 крб. [21, арк. 18, 19].

За даними загального (зведеного) бюджету Лазірської районної управи на 1942 р. передбачалось отримати 2017,3 тис. крб. З них: залишки бюджетних коштів станом на 1 січня 1942 р. – 93,8 тис. крб., торфорозробка – 1,0 тис. крб., квартплата – 3,0 тис. крб., податок з будівель – 4,0 тис. крб., земельна рента – 3,0 тис. крб., базарний збір – 3,0 тис. крб., випадкові надходження – 15,0 тис. крб., податок з транспортних засобів – 0,5 тис. крб., податок із нетоварних операцій – 5,0 тис. крб., прибутковий податок із колгоспів – 220,0 тис. крб., сільськогосподарський податок – 450,0 тис. крб., культзбір – 160,0 тис. крб., прибутковий податок із кустарів – 9,0 тис. крб., прибутковий податок із робітників та службовців – 75,0 тис. крб., прибутковий податок із робітників та службовців сільськогосподарської кооперації – 8,0 тис. крб., державне мито – 16,0 тис. крб., відрахування за заготівлю сільськогосподарської продукції – 45,0 тис. крб., податок із обігу 200,0 тис. крб., надходження від Лубенського сільськогосподарського банку – 700,0 тис. крб. [22, арк. 4].

Подібними були й показники бюджетних надходжень у Ново-Миколаївській районній управі генеральної округи «Дніпропетровськ» за квітень 1942 р. Із початку року управа збрала за рахунок сільськогосподарського податку – 550260 крб., прибуткового податку із колгоспів – 66736 крб., земельної ренти – 4186 крб., податку із будівель – 6032 крб., одноразового збору – 306 крб., культзбору із робітників і службовців – 13154 крб., прибуткового податку із робітників та службовців – 15375 крб., прибуткового податку із кустарів – 3480 крб., податку із власників собак – 53626 крб., державного мита – 2084 крб., інших прибутків – 50438 крб. До бюджетних надходжень зараховувалися кошти, які залишилися за попередній рік – усього на суму 201374 крб. Отримала управа й дотацію в розмірі 119808 крб. У результаті, – розмір бюджетних надходжень за квітень 1942 р. становив 1107919 крб. [23, арк. 44].

Витратна частина зведеного бюджету цієї районної управи станом на липень місяць 1942 р. складалася із наступних платежів: заробітна плата – 1202332 крб., нарахування на заробітну плату – 59886 крб., адміністративні та господарські витрати – 55710 крб., комунальні послуги – 2097 крб., витрати на службові відрядження – 639 крб., навчальні видатки – 1031 крб., харчування – 41230 крб., придбання медикаментів 22444 крб., придбання реманенту – 7760 крб., позалімітні витрати – 22879 крб., «інші витрати» – 68901 крб., «фонд регулювання» – 293523 крб., повернення страхових платежів – 2015 крб., телефонізація та радіофікація – 9659 крб., дотація сільським управам – 377309 крб., витрати завербованим до Німеччини – 41372 крб., відрахування 30% на рахунки фельдкомендатурі та сільськогосподарській інспекції – 126687 крб. Усього в липні 1942 р. районна управа витратила 2353606 крб. На її банківському рахунку залишилося 375948 крб. невикористаних коштів [23, арк. 51].

Аналогічна ситуація складалась і в інших регіонах РКУ. Так, затверджений на III квартал 1942 р. бюджет Переяславської районної управи генеральної округи «Київ» складався із наступних прибутків: збір за реєстрацію народжень – 2500 крб., збір за реєстрацію одружень – 9800 крб., засвідчення копій документів – 1000 крб., збір за видачу довідок – 4900 крб., збір за засвідчення підписів – 1000 крб., збір за прописку в паспортному столі – 2000 крб., квартирна плата – 57700 крб., орендна плата за приміщення – 8500, орендна плата за землю – 7000 крб., плата за електричне освітлення – 33400 крб., плата за водопостачання – 3000 крб., миття в лазні – 3000 крб., прибутковий податок з робітників і службовців – 127100 крб., прибутковий податок з ремісників – 30900 крб., податок з обігу – 4000 крб., недоплата поземельного збору – 77600 крб., одноразовий збір – 3000000 крб., різні неподаткові прибутки – 45000 крб. Усього бюджет становив 3412400 крб. [24, арк. 36]. Більшість податкових надходжень здійснювалася за рахунок одноразового збору.

Отже, основу наповнення бюджетів районних та міських управ РКУ становив сільськогосподарський податок та прибутковий податок із колгоспів. Третє місце за рівнем надходжень займав податок із власників собак. Витратна частина бюджетів районних управ засвідчує, що кошти, одержані від стягнення податкових платежів, здебільшого використовувалися на утримання управлінського апарату районної та сільських управ. Але на відбудову зруйнованої інфраструктури та відновлення промислового виробництва ці кошти не направлялися. Це свідчить про безпосередні спроби адміністрації РКУ підготувати ґрунт для формування «життєвого простору» для німецького народу на теренах окупованої України.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко О. Проблеми функціонування цивільної адміністрації Райхскомісаріату «Україна»: фінансово-правовий аспект (1941–1944 рр.) / О. Гончаренко // Україна у Другій світовій війні: джерела та інтерпретації (до 65-річчя Великої Перемоги). Матеріали міжнародної наукової конференції / Відповідальний редактор: Легасова Л.В. – К., 2011. – 543 с.
2. Гончаренко О.М. Функціонування окупаційної адміністрації Райхскомісаріату «Україна»: управлінсько-ропорядчі та організаційно-правові аспекти (1941–1944 рр.): монографія / Гончаренко О.М. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – 600 с.
3. Глушенко Н. Податкова політика німецької влади на окупованій території Півдня України у 1941–1943 рр. / Н. Глушенко // Наукові праці: Науково-методичний журнал. Історичні науки. – Миколаїв, 2004. – Т. 32. – Вип. 19. – 234 с.
4. Куницький М.П. Соціально-правовий статус місцевого населення Райхскомісаріату «Україна» (1941–1944 рр.): монографія / М.П. Куницький. – К.: ПП «НВЦ «Профі», 2014. – 564 с.
5. Куницький М. Українське суспільство як об'єкт податкової політики окупаційної адміністрації Райхскомісаріату «Україна» (1941–1944 рр.) / М. Куницький // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2013. – Випуск 76 (№9). – 342 с.
6. Орлик В. До питання фіскальної політики нацистів в окупованій Україні / В. Орлик, Л. Маренець // Архіви України. – № 1-3. – 2005. – 345 с.
7. Перехрест О.Г. Системи оподаткування та обов'язкових поставок сільськогосподарської продукції як форми економічного пограбування селянства України за нацистської окупації (1941–1944 рр.) / О.Г. Перехрест // Український селянин: Збірник наукових праць. – Черкаси, 2003. – Вип. 7. – 320 с.
8. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 4620. – Оп. 3. – Спр. 239.
9. Державний архів Дніпропетровської області (далі – ДАДО). – Ф. Р-2281. – Оп. 1. – Спр. 3.
10. Державний архів Житомирської області (далі – ДАЖО). – Ф. Р-1187. – Оп. 1. – Спр. 4.
11. ДАЖО. – Ф. Р-1187. – Оп. 1. – Спр. 4.
12. ДАЖО. – Ф. Р-1233. – Оп. 1. – Спр. 149.
13. Державний архів Вінницької області (далі – ДАВО). – Ф. Р-1312. – Оп. 1. – Спр. 1333.
14. ДАВО. – Ф. Р-1312. – Оп. 1. – Спр. 2.
15. ДАВО. – Ф. Р-1311. – Оп. 1. – Спр. 289.
16. Державний архів Полтавської області (далі – ДАПО). – Ф. Р-2561. – Оп. 1. – Спр. 15.
17. ДАЖО. – Ф. Р-1233. – Оп. 1. – Спр. 45.
18. ДАЖО. – Ф. Р-1233. – Оп. 1. – Спр. 151.
19. ДАЖО. – Ф. Р-1465. – Оп. 1. – Спр. 7.
20. Державний архів Запорізької області. – Ф. Р-1627. – Оп. 1. – Спр. 1.
21. ДАПО. – Ф. Р-2561. – Оп. 1. – Спр. 14.
22. ДАПО. – Ф. Р-2561. – Оп. 1. – Спр. 15.
23. ДАДО. – Ф. Р-2293. – Оп. 1. – Спр. 1.
24. Державний архів Київської області. – Ф. Р-2539. – Оп. 2. – Спр. 1.

REFERENCES

1. Honcharenko O. Problemy funktsionuvannya tsyvilnoi administratsii Raikhskomisariatu «Ukraina»: finansovo-pravoviy aspekt (1941–1944 rr.) / O. Honcharenko // Ukraina u Druhii svitovii viini: dzherela ta interpretatsii (do 65-richchia Velykoi Peremohy). Materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii / Vidpovidalnyi redaktor: Lehasova L.V. – K., 2011. – 543 s.
2. Honcharenko O.M. Funktsionuvannya okupatsiinoi administratsii Raikhskomisariatu «Ukraina»: upravlinsko – rozporiadchi ta orhanizatsiino – pravovi aspekty (1941–1944 rr.): monohrafiia / O.M. Honcharenko – K.: NPU imeni M.P. Drahomanova, 2011. – 600 s.
3. Hlushenok N. Podatkova polityka nimetskoï vlady na okupovanii terytorii Pivdnia Ukrainy u 1941–1943 rr. / N. Hlushenok // Naukovi pratsi: Naukovo-metodychnyi zhurnal. Istorychni nauky. – Mykolaiv, 2004. – T. 32. – Vyp. 19. – 234 s.

4. Kuniyskyi M.P. Sotsialno – pravovyi status mistsevoho naselennia Raikhskomisariatu «Ukraina» (1941–1944 rr.): monohrafiia / M.P. Kuniyskyi. – K.: PP «NVTs «Profi», 2014. – 564 s.
5. Kuniyskyi M. Ukrainiske suspilstvo yak ob'ekt podatkovoi polityky okupatsiinoi administratsii Raikhskomisariatu «Ukraina» (1941–1944 rr.) / M. Kuniyskyi // Hileia: naukovyi visnyk. Zbirnyk naukovykh prats. / Hol. red. V.M. Vashkevych. – K.: VIR UAN, 2013. – Vypusk 76 (№ 9). – 342 s.
6. Orlyk V. Do pytannia fiskalnoi polityky natsystiv v okupovanii Ukraini / V. Orlyk, L. Marenets // Arkhivy Ukrainy. – № 1-3. – 2005. – 345 s.
7. Perekhrest O.H. Systemy opodatkovannia ta oboviazkovykh postavok silskohospodarskoi produktsii yak formy ekonomichnoho pohrabuvannia selianstva Ukrainy za natsytskoi okupatsii (1941–1944 rr.) / O.H. Perekhrest // Ukrainyski selianyn: Zbirnyk naukovykh prats. – Cherkasy, 2003. – Vyp. 7. – 320 s.
8. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vshchychkh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy. – F. 4620. – Op. 3. – Spr. 239.
9. Derzhavnyi arkhiv Dnipropetrovskoi oblasti (dali – DADO). – F. R-2281. – Op. 1. – Spr. 3.
10. Derzhavnyi arkhiv Zhytomyrskoi oblasti (dali – DAZhO). – F. R-1187. – Op. 1. – Spr. 4.
11. DAZhO. – F. R-1187. – Op. 1. – Spr. 4.
12. DAZhO. – F. R-1233. – Op. 1. – Spr. 149.
13. Derzhavnyi arkhiv Vinnytskoi oblasti (dali – DAVO). – F. R-1312. – Op. 1. – Spr. 1333.
14. DAVO. – F. R-1312. – Op. 1. – Spr. 2.
15. DAVO. – F. R-1311. – Op. 1. – Spr. 289.
16. Derzhavnyi arkhiv Poltavskoi oblasti (dali – DAPO). – F. R-2561. – Op. 1. – Spr. 15.
17. DAZhO. – F. R-1233. – Op. 1. – Spr. 45.
18. DAZhO. – F. R-1233. – Op. 1. – Spr. 151.
19. DAZhO. – F. R-1465. – Op. 1. – Spr. 7.
20. Derzhavnyi arkhiv Zaporizkoi oblasti. – F. R-1627. – Op. 1. – Spr. 1.
21. DAPO. – F. R-2561. – Op. 1. – Spr. 14.
22. DAPO. – F. R-2561. – Op. 1. – Spr. 15.
23. DADO. – F. R-2293. – Op. 1. – Spr. 1.
24. Derzhavnyi arkhiv Kyivskoi oblasti. – F. R-2539. – Op. 2. – Spr. 1.

Куницький М. Налоговые службы и учреждения Рейхскомиссариата «Украина» в системе оккупационного аппарата власти: организационная структура и ведомственная компетенция (1941–1944 гг.).

Используя широкий круг архивных документов и проанализировав специальную историческую литературу, автор публикации обозначает служебные организационно-правовые аспекты функционирования немецкой оккупационной администрации Рейхскомиссариата «Украина» в сфере создания системы налогового давления на украинское общество.

Автор публикации устанавливает, что основным структурным учреждением администрации РКУ, ответственной за организацию налоговой системы, методов и средств сбора налоговых платежей, стали финансовые отделы районных и городских управ, а также сельские управы. Без создания этих учреждений гражданская администрация РКУ не могла реализовать заданий оккупационной власти в сфере налоговой политики.

Ключевые слова: *налоги, сборы, оккупационная администрация, оккупационная политика, финансовые отделы, местные органы власти, местное население, Рейхскомиссариат «Украина», гевитскомиссариат.*

Kuniyskyi M. Tax service and institutions Reichscommissariat «Ukraine» in the system of occupation government staff: organizational structure and departmental competence (1941-1944).

Using a wide range of archival documents and analyzing special historical literature, author of the publication defines official organizational – legal aspects of the German occupation administration Reichscommissariat «Ukraine» in the area of establishing a system of tax pressure to Ukrainian society.

The author of publication states that the basic structural unit of RCU administration responsible for organizing the tax system and methods and means of collecting tax payments were the financial departments of district and city councils, and village council. It is their jobs have relied concerning taxes and fees from the local population and manufacturers. Without creation of these government institutions, civil administration of RCU could not ensure that the objectives of the occupation policy in the area of tax policy.

Keywords: *taxes, fees, occupation administration, occupation policy, financial departments, local authorities, councils, the local population, Raichscommissariat «Ukraine», hebitskomisariat.*